

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมไว้เพื่อให้ครอบคลุมถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โดยจะได้กล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งได้แก่ ความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพของมนุษย์ ความหมายและความเป็นมาของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน ความมุ่งหมายในการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน ประเภทของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน รูปแบบของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน การดำเนินการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน งบประมาณในการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน ประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน การวัดและการประเมินผลการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน และปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

ความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพของมนุษย์

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 นั้น คำว่า "สุขภาพ" หมายถึง ความเป็นสุขหรือปราศจากโรค แต่คำว่าสุขภาพในความหมายขององค์การอนามัยโลกนั้น หมายถึง สภาวะแห่งความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วย ความผาสุก มิได้หมายความว่าเพียงว่าเป็นสภาวะแห่งการปราศจากโรค หรือความพิการเท่านั้น (พิชัย แก้วลาภู 2521 : 4)

จะเห็นได้ว่า คำว่า "สุขภาพ" ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความไม่มีโรคอย่างเดียว หากรวมไปถึงสมรรถภาพของร่างกาย และจิตใจในการปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อบุคคลนั้นจะได้มีอายุยืนนาน ไม่เหนื่อยง่าย มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อสุขภาพก็คืออาหารและโภชนาการ ซึ่งควัน ชาวหนู (2524 : 3-5) ได้สรุปประโยชน์ของโภชนาการที่มีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนี้คือ

1. ให้ความเจริญเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย คนเรานับตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาและคลอดออกมาเมื่อครบกำหนด จะต้องมีการเจริญเติบโตเรื่อยไป ทุกส่วนของร่างกายจะต้องมีการพัฒนาจนกระทั่งถึงวัยที่ร่างกายหยุดเจริญคือเป็นผู้ใหญ่ การเจริญเติบโตในช่วงนี้จะ เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์เพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่สำคัญซึ่งได้แก่ อาหาร โภชนาการ และพันธุกรรม การบริโภคอาหารที่ถูกต้องทั้งของมารดาและเด็กเอง จะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตสมบูรณ์เต็มที่ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความสูงใหญ่ของร่างกายมนุษย์ขึ้นอยู่กับภาวะโภชนาการเป็นสำคัญ

2. ให้กำลังงานและความอบอุ่น คนเราที่มีชีวิตทุกคนจะต้องได้รับพลังงานเพื่อให้การเผาผลาญภายในร่างกายดำเนินไปตามปกติ เช่น หัวใจต้องมีแรงสูบฉีดโลหิต ปอดมีแรงพอกโลหิต รวมทั้งต้องมีแรงงานเพื่อความเคลื่อนไหวในการดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ต้องออกแรง นอกจากนี้ร่างกายต้องมีการปรับอุณหภูมิภายในให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

3. การมีอายุยืน ผลการมีอายุยืนนั้นจะเห็นได้จากประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2443 คนอเมริกันมีอายุเฉลี่ยเพียง 48 ปี แต่ในปี 2509 เพิ่มขึ้นเป็น 70 ปี ในปี 2513 ชาวเนเธอร์แลนด์มีอายุเฉลี่ย 75-76 ปี ปัจจัยที่ช่วยให้มีอายุยืนมีหลายประการ เป็นต้นว่า ความก้าวหน้าทางการแพทย์ การปรับปรุงทางด้านสุขาภิบาลและบริการสาธารณสุขที่ดีขึ้น ฉะนั้นแม้ว่าการมีอายุยืนยาวจะเกิดจากปัจจัยหลายประการดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่โภชนาการก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

4. ให้ภูมิต้านทานโรค ในอาหารมีสารอาหารที่จะช่วยให้ร่างกายมีความสมบูรณ์และแข็งแรง ให้ภูมิต้านทานโรคโดยเฉพาะโกลบูลิน (Globulin) ซึ่งเป็นโปรตีนชนิดหนึ่ง มีคุณสมบัติให้ภูมิต้านทานโรคต่าง ๆ วิตามิน เกลือแร่หลายชนิดก็มีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน ถ้าการขาดถึงขีดรุนแรงก็จะทำให้เกิดโรคซึ่งเรียกว่า โรคขาดอาหาร (Nutritional Deficiency Diseases) เช่น โรคเหน็บชา (Beriberi) โรคคอพอก (Goiter) โรคขาดโปรตีนแคลอรี (Protein-Calories Malnutrition) และโรคโลหิตจาง เป็นต้น

5. ให้ความเจริญทางสมองและสติปัญญา องค์การวิทยาศาสตร์โภชนาการหลายแห่งได้พิสูจน์ให้เห็นแน่ชัดแล้วว่า สมองคนเราจะเจริญเติบโตเต็มที่ได้อีกหากได้รับอาหารโปรตีนที่

ถูกต้องตั้งแต่อายุน้อย ๆ วัยที่สมองเจริญได้มากที่สุดได้แก่ เด็กอายุ 1-5 ปี มีหลักฐานแสดงว่า ในระหว่างอายุ 3 ปีแรกของชีวิต สมองมีการพัฒนามากที่สุดคือจะมีน้ำหนักประมาณร้อยละ 80 ของมันสมองผู้ใหญ่ซึ่งตรงข้ามกับน้ำหนักตัว เด็กในอายุนั้นจะมีน้ำหนักตัวเพียงร้อยละ 30 ของน้ำหนักตัวผู้ใหญ่เท่านั้น

6. ให้สมรรถภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการทำงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพทางร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ผู้ที่ได้รับอาหารที่มีประโยชน์อย่างเพียงพอจะมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี มีสติปัญญาดี ซึ่งช่วยให้มีความอดทนในการทำงานมากกว่าผู้ที่อ่อนแอเป็นขุมพลังคน (Human Resource) ทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โภชนาการที่ไม่ดีแม้ในระยะสั้นก็ให้โทษ ทำให้ความสามารถในการใช้สติปัญญาน้อยลง ทำให้ขาดสมาธิในการทำกิจกรรมต่าง ๆ น้อยลง ซึ่งทำให้ความสามารถในการคิดน้อยลงด้วย คำกล่าวนี้มีหลักฐานจากการทดลอง เพื่อดูผลของโภชนาการที่มีต่อความสามารถในการทำงานโดยใช้คน 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งให้กินอาหารตอนเช้า อีกกลุ่มหนึ่งไม่ให้อินอาหารตอนเช้า กลุ่มที่กินอาหารตอนเช้ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กิน ในทำนองเดียวกันนักเรียนที่ไม่ได้กินอาหารกลางวันจะเรียนได้ผลน้อยกว่าผู้ที่กินอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2523 : 24) เน้นว่าการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการเป็นสิ่งพึงปฏิบัติ แต่เนื่องจากชนบทในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่มิฐานะยากจนและไม่มีความรู้ทางโภชนาการจึงทำให้เด็กได้รับอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กทางสมองและร่างกาย ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่ำ เจ็บป่วยบ่อย ทำให้มาเรียนไม่สม่ำเสมอ เกิดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา และเป็นผลลบต่อประสิทธิภาพและคุณภาพทางการศึกษาของประเทศ

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 12) ยังได้กล่าวถึงปัญหาการขาดสารอาหารของประชาชนชาวไทยอีกว่า การขาดสารอาหารส่วนใหญ่พบในหญิงมีครรภ์ในขณะให้นมบุตร ทารก เด็กวัยก่อนเรียนและเด็กวัยเรียน เพราะมีความต้องการอาหารในปริมาณสูง เมื่อคิดเทียบต่อน้ำหนักของคนเมื่อรับประทานอาหารไม่เพียงพอจะทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย โรคที่เกิดจากการขาดสารอาหารที่สำคัญได้แก่ โรคโลหิตจางเกิดจากการขาดธาตุเหล็ก โรคตาบอดเกิดจากการขาดวิตามินเอ โรคเหน็บชาเกิดจากการขาดวิตามินบีหนึ่ง

โรคคอพอกเกิดจากการขาดไอโอดีน เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าอาหารมีความสำคัญต่อร่างกายของมนุษย์ เป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่มีผู้ใดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากอาหาร ฉะนั้นการบริโภคอาหารที่ดีและถูกต้องตามหลักโภชนาการจำเป็นต้องศึกษาอย่างถ่องแท้ และสามารถนำไปปฏิบัติ จึงจะเกิดผล

ความหมายและความเป็นมาของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 29) ให้ความหมายของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนว่า "โครงการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการการเลือกอาหารที่ถูกต้องตามกำลังเงินและเศรษฐกิจ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็ก"

ทวีรัสมิ์ ธนาคม (2521 : 34) ได้ให้ความหมายในเรื่องเดียวกันนี้ว่า หมายถึงอาหารกลางวันในโรงเรียนจัดทำขึ้นขายให้แก่นักเรียนโดยไม่คิดกำไร เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับอาหารที่ครบถ้วนได้สัดส่วน เพียงหนึ่งในสามของความต้องการอาหารของเขาในหนึ่งวันซึ่งสอดคล้องกับวิณะ วีระไวทยะ (2524 : 21) ที่กล่าวว่า "อาหารกลางวันช่วยให้เด็กได้รู้จักเลือกรับประทานอาหารได้ถูกต้อง ถูกส่วน รู้จักรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่นและยังเป็นหลักประกันว่าอย่างน้อยในวันนั้นเด็กได้รับสารอาหารต่าง ๆ หนึ่งในสามของความต้องการในหนึ่งวัน" นอกจากนี้ วิลสัน (Wilson 1964 : 392) ยังได้กล่าวไว้ว่าอาหารมื้อกลางวันที่ได้รับประทานไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ตาม ควรจะได้ปริมาณหนึ่งในสามของปริมาณอาหารที่ร่างกายต้องการในแต่ละวัน เมื่อปริมาณอาหารได้ไม่พอเพียงต่อความต้องการของร่างกาย คุณค่าที่ได้รับก็ไม่มี ความพอเหมาะพอดีตามไปด้วย ซึ่งมักพบว่าความบกพร่องของร่างกายเกิดจากการที่มีอาหารกลางวันไม่เพียงพอ และไม่ได้รับการชดเชยจากอาหารมื้ออื่น ๆ หรือจากอาหารสำเร็จรูป

จากการศึกษาความหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนข้างต้น การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง บริการที่โรงเรียนจัดอาหารกลางวันให้

นักเรียนในโรงเรียนได้รับประทาน โดยมีรูปแบบการบริการในลักษณะต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง รวมทั้งสภาพของโรงเรียนและท้องถิ่น อาหารที่จัดบริการในโรงเรียนนั้นต้องมีคุณค่าทางโภชนาการถูกสุขลักษณะ มีปริมาณเพียงพอและมีราคาเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพอนามัยที่ดีและมีสุขนิสัยในการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีมานานแล้วนับตั้งแต่ก่อนปลายศตวรรษที่ 18 คือเริ่มมีการจัดให้นักเรียนโรงเรียนประจำในโรงเรียนสอนศาสนา อาหารที่จัดคือ อาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารเย็น แต่การจัดอาหารกลางวันเริ่มมีการจัดในรูปของโครงการเป็นครั้งแรกที่ยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษ นอร์เวย์ และอิตาลี

สำหรับประเทศไทยนั้น การจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียนไม่ปรากฏหลักฐานว่าจัดขึ้นเมื่อใด (ทวี ฤกษ์สำราญ 2520 : 79) แต่ทวิริสมี ธนาคม (2521 : 34-36) ได้สรุปความเป็นมาของการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ดังต่อไปนี้

ใน พ.ศ. 2499 สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติและยูเนสโก จัดการประชุมเกี่ยวกับการศึกษาในประเทศสวีต เซอร์แลนด์ที่ประชุมเสนอ เรื่อง ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อสุขภาพและขอให้โรงเรียนจัดอาหารกลางวันให้เด็ก

ใน พ.ศ. 2501 กรมการฝึกหัดครูให้เจ้าหน้าที่ไปอบรมครูในโรงเรียนประถมศึกษาตามข้อตกลงกับยูนิเซฟในโครงการฝึกหัดครูชนบท ใน พ.ศ. 2507 กรมการฝึกหัดครูได้สำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งโภชนาการซึ่งเกี่ยวกับอาหาร มีใจความว่า นักเรียนส่วนมากไม่ได้กลับไปรับประทานอาหารกลางวันและโรงเรียนหลายแห่งไม่ได้จัดอาหารกลางวันให้เด็กของตน

ใน พ.ศ. 2508 กองโภชนาการกรมอนามัยได้ทำการสำรวจการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียนโดยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่สังกัดในกรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา และกรมการฝึกหัดครู รวม 608 โรงเรียน จากผู้ที่มีอาหารมาขายมากที่สุด รองลงมาคือนำอาหารจากบ้านมารับประทานและรับประทานอาหารที่โรงเรียนจัดขึ้น ฯลฯ

ใน พ.ศ. 2509 ศึกษาพิเศษของกรมสามัญศึกษาได้สำรวจโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนต้น 259 โรง โรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่มีประถมศึกษาตอนต้นด้วย 1,207 โรง พบว่าโรงเรียนที่ทำอาหารมีเพียง 8.5 เปอร์เซ็นต์ เด็กกลับไปรับประทานอาหารที่บ้าน นำจากบ้านมารับประทานที่โรงเรียน มีโรงเรียนจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งให้แม่ค้าเข้ามาขายในโรงเรียน สาเหตุที่โรงเรียนไม่จัดอาหารขายนั้นโรงเรียนเกือบครึ่งตอบว่า เด็กยากจนไม่มีเงินซื้อ นอกนั้นบอกว่าไม่มีที่ทำอาหาร ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีบุคคลทำอาหาร

ใน พ.ศ. 2515-2517 สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารได้ทำการส่งเสริมอาหารโปรตีน ใช้โปรตีนเกษตรทำที่ศรีวิบูลย์ ทดลองเลี้ยงเด็ก 3 โรงเรียนในเขตอำเภอ บางเขน ผลการทดลองพบว่าเด็กที่รับประทานอาหารมีสุขภาพดีขึ้น ลคอัตรารักษาอาหารได้หลายโรค

ใน พ.ศ. 2518 คณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันได้จัดการอบรมแก่หัวหน้าหมวดการศึกษา ครูใหญ่ และครูคหกรรมศาสตร์ ได้มอบเงินจำนวน 5,000 บาทให้แก่โรงเรียน แต่ละโรงเพื่อการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนหลังจากอบรมเสร็จแล้ว ใน พ.ศ. 2520 กรมการปกครองได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้จัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการในเงินงบประมาณแผ่นดินในปี พ.ศ. 2520 และให้คณะกรรมการชุดเดิมจัดการอบรมใน 4 ภูมิภาค คือทางภาคเหนือจัดอบรมที่เชียงใหม่ ภาคใต้จัดอบรมที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภาคตะวันออกจัดอบรมที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม และภาคกลางจัดอบรมที่สว่างคนิวาส สมุทรปราการ ซึ่งการจัดโครงการครั้งนี้อยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) และกำหนดให้โรงเรียนเข้าอยู่ในโครงการนี้ปีละ 270 โรง ยกเว้นใน พ.ศ. 2520 ดำเนินการ 390 โรง พ.ศ. 2521 ดำเนินการ 422 โรง และในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525-2529) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 โดยได้กำหนดโครงการไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 ปีละ 800 โรง ในปี พ.ศ. 2525 ดำเนินการได้ 500 โรง และในปี พ.ศ. 2526 ดำเนินการได้ 790 โรง นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2530 ทางกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศจัดโครงการอาหารกลางวันให้ครบทุกโรงภายในปี พ.ศ. 2530 เพื่อน้อมเกล้าถวายเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องใน

วโรกาสอภิเษกพิธีการพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ในกาลนี้ด้วย

จำนวนโรงเรียนที่เข้าโครงการอาหารกลางวันในระหว่างปี พ.ศ. 2517-2523
แสดงไว้ในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนโรงเรียนที่เข้าโครงการอาหารกลางวัน ระหว่างปี พ.ศ. 2517-2523
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 2)

ปี พ.ศ.	2517	2518	2519	2520	2521	2522	2523
จำนวนโรงเรียน	43	39	74	390	422	270	270

ตารางที่ 4 จำนวนโรงเรียนที่เข้าโครงการอาหารกลางวัน ระหว่างปี พ.ศ. 2524-2527
เฉพาะที่ได้รับเงินสนับสนุนจากงบประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 2)

ปี พ.ศ.	2524	2525	2526	2527	รวม
จำนวนโรงเรียน	270	500	2,095	2,330	5,195

จากตารางที่ 3 และ 4 จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันทางรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างปี พ.ศ. 2524-2527 มีโรงเรียนประถมศึกษาจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2526 และ พ.ศ. 2527 มีโรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันเพิ่มขึ้น 2,095 โรงเรียน และ 2,330 โรงเรียน ตามลำดับ ดังนั้นในปีเดียวกันนี้จึงได้มีโรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการอาหารกลางวันทั้งสิ้น 5,195 โรงเรียน

ความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของเด็กรองจากสถาบันครอบครัว เนื่องจากเด็กต้องใช้เวลามากที่โรงเรียนวันละหลาย ๆ ชั่วโมง ดังนั้นการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนจึงมีความมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องเหมาะสม มีคุณค่าต่อร่างกายของเด็กในวัยเรียนเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์และจัดสิ่งแวดล้อมอันดีเพื่อเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการบริโภคของนักเรียน สร้างเสริมทัศนคติที่ถูกต้องในการรับประทานอาหาร และมีบรรยากาศที่ดีในการรับประทานอาหาร ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวันจึงได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้มากมาย แต่ความมุ่งหมายต่าง ๆ นั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 3) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารให้เกิดประโยชน์ทางด้านโภชนาการแก่นักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและมีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายโดยทั่วถึงกัน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 25) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2528 โดยเน้นให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนในมวลประสบการณ์กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพแขนงวิชางานบ้านและงานเกษตร และเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนโดยให้โรงเรียนมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ในด้านโภชนาการแก่ชุมชนอีกด้วย

ฮาราเมย์ (Hara-May 1968 : 110) และแซนด์สตรอม (Sandstrom 1959 : 697) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้คล้ายคลึงกัน คือ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อสร้างเสริมความเจริญเติบโตให้แก่ร่างกาย และเพื่อเป็นการให้การศึกษาในด้านโภชนาการ สร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการรับประทานอาหารแก่นักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาติ โสภประยูร (2519 : 88) ที่กล่าวว่า

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความมุ่งหมาย ดังนี้คือ

1. ความมุ่งหมายทางการศึกษา โครงการอาหารกลางวันมีคุณค่าทางการศึกษา เป็นอันมากเพราะช่วยทำให้เด็กได้เจริญงอกงามในทุกด้าน คือ ทางด้านร่างกาย สมอง จิตใจ อารมณ์และสังคมอย่างครบถ้วน คุณค่าทางการศึกษาซึ่งวิชาต่าง ๆ ให้ประสบการณ์แก่เด็กโดยผ่านโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นมีอยู่เป็นอันมาก เช่น วิชาสุขศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ งานเกษตร และคหกรรมศิลป์ ทั้งยังเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของ วิชาดังกล่าวอีกด้วย

2. ความมุ่งหมายด้านโภชนาการ คือ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ ถูกส่วน มีคุณค่าครบตามที่ร่างกายต้องการอันจะช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี เพื่อเป็นตัวอย่างด้าน โภชนาการแก่ผู้ปกครองและชุมชนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงทางด้านโภชนาการเพื่อ อำนวยความสะดวกในการจัดอาหารรับประทานในเวลากลางวันสำหรับนักเรียนและครู ทั้งยัง ให้นักเรียนและครูได้มีอาหารที่ถูกต้องลักษณะรับประทาน ช่วยป้องกันโรคติดต่อของทางเดินอาหาร นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยป้องกันโรคขาดสารอาหารในโรงเรียนแถบชนบทได้อีกด้วย

ฉะนั้นความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน กล่าวโดยสรุปคือ เพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ซึ่งเป็นการช่วยสร้างรากฐานความแข็งแรง ให้แก่ร่างกาย ลดภาวะทุพโภชนาการในเด็กวัยเรียนอันส่งผลให้สามารถรับการฝึกอบรมทางด้าน สติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาอบรมด้านอื่น ๆ ที่จะ เป็นประโยชน์แก่นักเรียน เช่น ปลูกฝังนิสัยการกินที่ดีโดยให้ความรู้ในด้านวิชาโภชนาการ ให้ โอกาสในการศึกษาอบรมบรรยายที่ดีต่าง ๆ เป็นการฝึกปฏิบัติในแขนงวิชางานบ้านในกลุ่มการ งานพื้นฐานอาชีพ

หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นกิจการที่สำคัญยิ่งของโครงการ สุขภาพในโรงเรียน (สุชาติ โสมประยูร 2519 : 84) ฉะนั้นก่อนที่จะเริ่มดำเนินการควรมี หลักการเพื่อเป็นเครื่องช่วยให้กิจการดำเนินต่อไปตามความมุ่งหมายของโครงการ

ด้งที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 29) ได้กำหนด
 หลักการในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วีระ
 วีระไวทยะ (2524 : 21) และลำควน เสวตมาลย์ (2526 : 298) ดังนี้ คือ ในด้านการ
 ดำเนินงานควรมีการวางแผนงานโครงการ กำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการให้เด่นชัดโดย
 ควรมุ่งปรับปรุงภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนให้ดีขึ้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัด
 ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ควรเป็นผู้มีเจตคติที่ดีต่อโครงการอาหารกลางวัน ในการ
 จัดเตรียมอาหารควรจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีความเหมาะสมกับความต้องการของ
 ร่างกายของเด็กในวัยเรียน อาหารที่จัดควรเป็นอาหารที่มีราคาถูกลงไม่เอากำไร และจะต้อง
 คำนึงถึงหลักการสุขภาพิบาลอาหารให้มาก เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ ควรจัดอาหาร
 ดิบที่มีอยู่ตามท้องถิ่นและมีตามฤดูกาลมาประกอบอาหาร ตลอดจนควรจัดให้ได้จำนวนแคลอรีเท่า
 กับ 1 ใน 3 ของจำนวนแคลอรีที่ร่างกายต้องการทั้งหมดใน 1 วัน (สายหยุด ชมานันท์ และคณะ
 2519 : 66-67) นอกจากนี้ควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้อ่อนแอ่นว้ยต่อการจัดการสอน
 ในด้านโภชนาการศึกษา และให้มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
 ตามหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ฟอง เกิดแก้ว สวัสดิ์ ทรัพย์จาง และสมชาย
 ประเสริฐศิริพันธ์ (2514 : 23-24) ยุวดี กาญจนันษริติ (2520 : 298) ซึ่งได้กล่าวเพิ่มเติม
 ประเด็นของหลักการในการจัดบริการอาหารกลางวัน ดังนี้คือ การจัดโครงการอาหารกลางวัน
 ในโรงเรียนจะต้องจัดอาหารส่วนหนึ่งสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลนเงิน ให้รับประทานอาหาร
 กลางวันโดยไม่คิดเงิน นอกจากนี้ควรปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการเพาะปลูกเพื่อนำผลผลิตมาใช้
 ประกอบอาหาร รวมทั้งควรจัดสถานที่ในการปรุงอาหาร รับประทานอาหารและเก็บอาหาร
 ตลอดจนอุปกรณ์ในการปรุงอาหารให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ประเภทของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 39) ได้กำหนดแนว
 ทางการจัดบริการอาหารกลางวันไว้หลายวิธี และเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่มีดังนี้ คือ

1. นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านโดยโรงเรียนจัดสถานที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ
 ให้ เช่น มีที่นั่งรับประทานอาหาร จัดตั้งชยะ จัดน้ำดื่มเพื่อบริการแก่นักเรียนที่นำอาหาร

มารับประทาน วิธีนี้ได้ประโยชน์ต่อเมื่อโรงเรียนให้ความรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับอาหาร การรับประทาน สุขภาพในการรับประทานอาหารโดยมีการควบคุมดูแลนักเรียนในระหว่างที่รับประทานอาหารกลางวัน

2. โรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันเอง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะดำเนินการให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพราะโรงเรียนสามารถจัดบริการและควบคุมดูแลกระบวนการจัดได้ครบทุกขั้นตอน

3. วิธีประสม คือ มีทั้งให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียน และโรงเรียนจัดทำอาหารขายเป็นส่วนร่วมด้วย วิธีนี้เหมาะสมกับโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมที่จะจัดดำเนินการเองทั้งหมด

4. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยใช้ครัวกลาง วิธีนี้เป็นการจัดเลี้ยงนักเรียนหลาย ๆ โรงเรียนที่อยู่ใกล้กัน และสามารถขนส่งจากครัวกลางซึ่งประกอบครั้งละมาก ๆ ได้เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย วิธีนี้สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เคยทดลองจัด ใน พ.ศ. 2518

รูปแบบของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

แบบของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่จัดอยู่ในนานาประเทศนั้น นิยมทำกันในแบบใดแบบหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 40) ดังนี้คือ

1. อาหารกลางวันแบบครบชุดหรือแบบสมบูรณ์ เป็นรูปแบบอาหารกลางวันที่สมบูรณ์ที่สุดทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการสูง ประกอบด้วย ข้าว แกง ผัก และขนมหรือผลไม้ รูปแบบนี้นักเรียนแจ้งความประสงค์รับประทานเป็นรายเคื่อน ซึ่งมีจำนวนแน่นอนเพื่อทางโรงเรียนสามารถเตรียมอาหารได้เหมาะกับจำนวนนักเรียน

2. รูปแบบเพิ่มเติม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดอาหารเพิ่มเติมอาหารที่นักเรียนนำมาจากบ้าน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและได้สารอาหารครบถ้วน

3. รูปแบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไปสามารถดำเนินการได้ ราคาถูก ประกอบง่าย มีคุณค่าทางอาหารครบ ได้แก่ ข้าว ผัก ก๋วยเตี๋ยวแห้ง และน้ำ ขนมน้ำยา
4. รูปแบบนำมาจากบ้าน เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน และให้นักเรียนได้รับประทานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกัน และแบ่งเป็นอาหารส่วนหนึ่งให้กับนักเรียนที่ขาดแคลน
5. รูปแบบอาหารเสริม เป็นรูปแบบการจัดอาหารว่างในช่วงเช้า หรือบ่ายเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดสารอาหารและบรรเทาความหิวโหย เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และเล็กมาก ซึ่งทางโรงเรียนสามารถให้บริการทั่วถึงโดยเลือกอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง ได้แก่ อาหารที่ประกอบขึ้นด้วยพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วแปบ นมถั่วเหลือง ถั่วเขียวคั้นน้ำตาล เป็นต้น
6. รูปแบบมีให้กิน เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร การจัดอาหารกลางวันรูปแบบนี้มุ่งให้เด็กได้มีอาหารกินเพื่อบรรเทาความหิวโหย เช่น ก๋วยเตี๋ยว ผัก และมัน เป็นต้น

การดำเนินและการจัดโครงการอาหารกลางวัน

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายของโครงการ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายประการ และควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 40) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1. สำรวจข้อมูล และความพร้อมในเรื่องต่อไปนี้ ในด้านบุคลากรที่จะ

ดำเนินงานนั้น ควรประกอบด้วย คณะครู ภารโรงและนักเรียน ในด้านเงินทุน ซึ่งได้มาจากเงินงบประมาณ เงินที่มีผู้บริหารหรือโรงเรียนหาทุนเอง ในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบและปรุงอาหาร ในด้านสถานที่ที่จะประกอบอาหารและที่สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทานอาหารร่วมกัน สำรวจจำนวนนักเรียนที่ใช้บริการอาหารกลางวันของโรงเรียน และความร่วมมือของครูและผู้ปกครอง ตลอดจนแหล่งผลิตอาหารในท้องถิ่น สถานที่ที่จะจัดซื้ออาหารดิบ แหล่งน้ำใช้และบริโภครวมทั้งที่ทำการเกษตรของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้การจัดโครงการได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียนควรมีคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อกำหนดนโยบายควบคุมและดูแลแนะนำให้คำปรึกษา ตลอดจนหาทางสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเพื่อให้การดำเนินงานจัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนควรประกอบด้วยครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่เป็นประธานกรรมการ ครูผู้ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการอาจเรียกว่าหัวหน้าโครงการหรือครูผู้จัดการ ครูที่เกี่ยวข้องได้แก่ ครูโภชนาการเป็นกรรมการ ตัวแทนผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่การเงิน ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนนักเรียนในโรงเรียน และผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นเป็นกรรมการที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ประชุมกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนในเรื่องดังต่อไปนี้ กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายและกรรมการที่ปรึกษากำหนดวิธีและรูปแบบในการจัดอาหารกลางวันให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน พิจารณาดำเนินการผู้รับผิดชอบโครงการ กำหนดราคาอาหาร โดยคำนึงถึงสภาพฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียน การควบคุมเกี่ยวกับการเงินที่รัดกุมเป็นระบบ กำหนดแนวทางในการประเมินผล ตลอดจนควบคุมเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีรับจ่ายประจำวัน และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหา เฉพาะ แต่ละท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมผู้ปกครอง ครู และนักเรียนเพื่อชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้ทราบ ทั้งยังเพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ให้ช่วยสนับสนุนโครงการอีกด้วย

ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมการดำเนินงานตามโครงการ โดยเตรียมการดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้

5.1 สถานที่สำหรับดำเนินโครงการอาหารกลางวันโดยแยกออกเป็น สถานที่สำหรับเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ สถานที่จำหน่ายอาหาร และสถานที่สำหรับเก็บล้างภาชนะ ในด้านการจัดสถานที่ในการปรุงอาหารและรับประทานอาหารนี้ ชวลิต รัตนกุล (2521 : 196-203) และทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 83) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนควรคำนึงถึงความสะอาด สะดวกสบายเป็นอันดับแรก ความสวยงามเป็นอันดับรองลงมา เช่น สะดวกในการทำความสะอาด บรรยากาศโปร่ง เย็นสบาย ถ้าไม่มีงบประมาณที่จะก่อสร้างใหม่ ให้เหมาะสมกับความต้องการที่จะใช้ โรงเรียนอาจจะใช้สถานที่ที่มีอยู่ดัดแปลงใช้แทนได้ แม้ว่าจะมีแต่โรงครัว ไม่มีโรงอาหารอาจจะใช้ห้องเรียนเป็นที่รับประทานอาหารได้ชั่วคราว โดยนำอาหารที่เตรียมไว้แล้วไปจ่ายตามห้องเรียน

5.2 อุปกรณ์ และ เครื่องใช้ต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องใช้ในโรงอาหาร และโรงครัว ควรจัดให้เพียงพอกับปริมาณ ซึ่งชวลิต รัตนกุล (2521 : 196-203) ได้เสนอแนะในเรื่องนี้ไว้ว่า ถ้าฐานะการเงินอำนวยควรใช้เครื่องใช้ในการประกอบอาหารที่ทนทานเหมาะสมที่สุด เพื่อที่จะใช้ได้ตลอดไปเป็นการประหยัดและยังสะดวกในการทำความสะอาด หากมีนักเรียนจำนวนมากควรใช้เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องบคน้ำพริก เครื่องบคน้ำแกง ฯลฯ เพื่อจะได้ประหยัดเวลาและกำลังคน

5.3 การกำหนดรายการอาหารแต่ละวัน ควรกำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 83) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรกำหนดรายการอาหารให้ง่าย ๆ และใช้อาหารที่มีในท้องถิ่น เลือกอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมกับผู้รับประทาน โดยจัดซื้อจากตลาดโดยตรง หรือโดยการประมูลและควรกำหนดรายการอาหารไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์

5.4 การกำหนดตัวบุคคลที่จะมาทำงานในโรงอาหารและโรงครัว ควรเป็นผู้มีความรู้ทางโภชนาการ ไม่ควรปล่อยให้ผู้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของแม่ครัว หรือใช้ครูที่ไม่มีความรู้ทางโภชนาการ

5.5 การจัดซื้ออาหารควรกำหนดเวลาและวิธีซื้อให้แน่นอน

5.6 การประกอบอาหารควรมอบหมายให้ผู้มีความรู้หรือประสบการณ์เป็นผู้รับผิดชอบ ในเรื่องนี้ ชวลิต รัตนกุล (2521 : 196-203) ได้เสนอแนะว่าถ้าโรงเรียนมีการสอนกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพก็อาจจัดให้มีนักเรียนเป็นผู้ประกอบอาหาร ภายใต้คำแนะนำของครู เพื่อให้การประกอบอาหารถูกหลักเกณฑ์และมีมารโรงเป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการประกอบอาหารควรได้รับการตรวจจากแพทย์แล้วว่าปราศจากโรค นอกจากนี้การประกอบอาหารควรรคำนึงถึงวิธีการทำงานที่ถูกต้อง การประหยัด หลักโภชนาการ และความสะดวกในบริเวณครัว และเครื่องมือเครื่องใช้ทุกอย่าง

5.7 การบริการอาหาร ควรกำหนดเวลาและวิธีการในการให้บริการให้เรียบร้อย ควรใช้วิธีการแบบช่วยตัวเองโดยจัดวางเครื่องมือ เครื่องใช้ให้เหมาะสม

5.8 การจำหน่ายอาหาร และการทำบัญชี

5.9 การรักษาความปลอดภัยในโรงอาหารและโรงครัว

5.10 การทำความสะอาด และการบำรุงรักษาอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ควรกำหนดไว้เป็นการแน่นอน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนควรได้มีการประเมินผลโครงการอาหารกลางวันในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน พัฒนาการในด้านความเจริญเติบโตของนักเรียน สุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร และในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ พิณฑิพย์ บริบูรณ์สุข (2518 : 32) ได้สัมภาษณ์หัวหน้าส่วนการศึกษา อาจารย์ใหญ่และครูใหญ่ ในจังหวัดพุมธานีซึ่งมีประสบการณ์ทางด้านนี้มาแล้วมีข้อสรุปตรงกัน คือ โรงเรียนที่จะจัดโครงการอาหารกลางวันสำเร็จควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้บริหารตระหนักในความสำคัญของโครงการนี้ และมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการ
2. มีครูในโรงเรียนซึ่งอาจเป็นครูคหกรรมศาสตร์ หรือครูที่สนใจ ตั้งใจ และมี

ความสามารถในด้านนี้ดำเนินงานโดยเฉพาะ

3. มีที่ดินหรือบริเวณพอควรที่จะทำการเกษตร ปลูกพืชผักสวนครัว หรือเลี้ยงสัตว์ เพื่อป้อนผลผลิตในโรงครัว

4. มีจำนวนนักเรียนมากพอสมควร คือประมาณ 200 คนขึ้นไป จึงจะไม่ขาดทุน เพราะจำนวนคนมาก ซึ่งมีผลทำให้ต้นทุนเฉลี่ยถูกลง

5. ต้องใช้อาหารประเภทเนื้อเทียมมาช่วยเพื่อให้อาหารที่คุณภาพดีขึ้น และราคาถูกลง เพราะจะต้องขายให้เด็กในราคาถูกที่สุดเท่าที่จะทำได้

สาระสำคัญที่ได้จากการศึกษา เรื่องการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปเป็นข้อ ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. บุคลากร บุคคลที่จะดำเนินงานอาหารกลางวัน อาจประกอบด้วยคณะครู นักเรียน ภารโรง หรือผู้ปกครองนักเรียนซึ่งมีความรู้ทางโภชนาการ และมีความสนใจต่อการดำเนินงานนี้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้มีหน้าที่ในการประกอบอาหารควรได้รับการรับรองจากแพทย์แล้วว่าปราศจากโรคติดต่อต่าง ๆ

2. งบประมาณและการเงิน โครงการอาหารกลางวันอาจได้รับเงินช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ กัน เช่น จากมูลนิธิต่าง ๆ และการเงินส่วนหนึ่งจะนำมาเป็นเงินหมุนเวียน จะได้มีการดำเนินการจัดต่อไป

3. นักเรียน ถ้าในโรงเรียนมีการสอนกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพก็อาจให้นักเรียนเป็นผู้ประกอบอาหาร ภายใต้คำแนะนำของครู เพื่อให้การประกอบอาหารถูกหลักเกณฑ์ และมีคนงานเป็นผู้ช่วยเหลือ

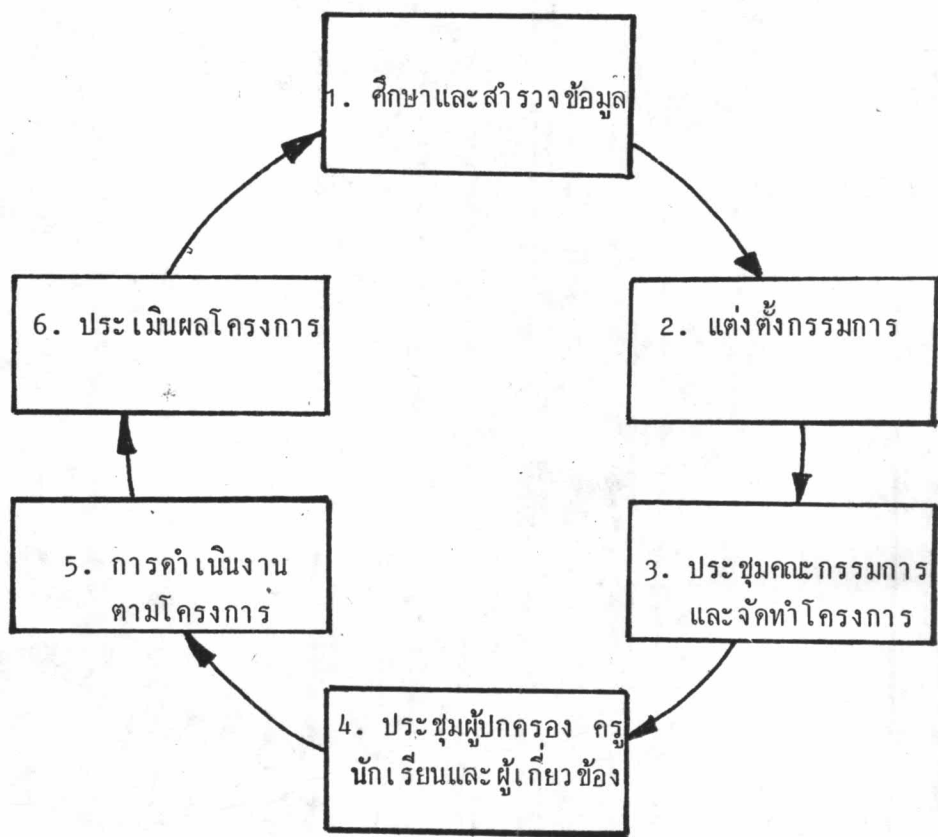
4. สถานที่ อาคารสถานที่ที่จะใช้ปรุงอาหารและรับประทาน ได้แก่ โรงอาหาร และโรงครัวควรจัดให้เพียงพอเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน การก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะอาด สบาย ความสวยงามและบรรยากาศโปร่งเย็นสบาย ตลอดจนมีความสะดวกในการทำความสะดวก ถ้าไม่มีครัวใช้โรงครัวชั่วคราว ใต้ถุนโรงเรียน

5. อุปกรณ์และเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องใช้ในโรงอาหารและโรงครัว การจัดซื้อนั้น ควรคำนึงถึงราคาถูก ใช้ได้ทนนานทำให้ประหยัดในระยะยาว ขนาดเหมาะสมกับผู้ใช้ ทั้งยังทำความสะอาดง่าย แต่ก็ควรคำนึงถึงจำนวนนักเรียนด้วย เมื่อการเงินอำนวยก็ควรใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

6. ระยะเวลา โรงเรียนบางแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลา ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการจัดอาหารกลางวัน เนื่องจากระยะเวลาห่างไกลจากตลาด ดังนั้นโรงเรียนอาจจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เช่น จัดซื้ออาหารในท้องถิ่นนั้น ๆ โรงเรียนผลิตอาหารบางอย่างขึ้นมาเอง หรือแบ่งหน้าที่ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เป็นต้น

7. อื่น ๆ ได้แก่ การประกอบอาหาร ควรถือหลักการประหยัดทั้งแรงงาน การเงิน และเวลา ตลอดจนผู้จัดควรคำนึงถึงคุณค่าของอาหารให้มากที่สุด นอกจากนั้นการประกอบอาหาร สถานที่ปรุง และจำหน่ายอาหารควรสะอาดถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล อาหารและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นสรุปได้ 6 ขั้นตอน คือ ศึกษาและสำรวจข้อมูล แต่งตั้งกรรมการ ประชุมคณะกรรมการและจัดโครงการ ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานตามโครงการและการประเมินผลโครงการ ทั้งในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แนวการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

งบประมาณและการเงินในการจัดอาหารกลางวัน

โครงการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนได้รับเงินช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ กัน เช่น จากมูลนิธิต่าง ๆ เงินทุนท้องถิ่น เงินทุนช่วยเหลือจากกาชาดจังหวัด ฯลฯ เป็นต้น เพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และเงินอีกส่วนหนึ่งจะนำมาเป็นเงินหมุนเวียนเพื่อนำมาใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันต่อไป ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 82) ได้กล่าวว่า โรงเรียนสามารถได้รับงบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน ดังนี้ คือ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินอุดหนุนจากองค์กรต่าง ๆ เงินอุดหนุนจากผู้บริจาค และเงินจากผู้ปกครองนักเรียน

นอกจากนี้ในด้านการบริหารการเงินในโครงการอาหารกลางวัน เกรียงศักดิ์ อุทธโยธา (2528 : 61-63) ได้เสนอแนวการปฏิบัติเพื่อให้โครงการอาหารกลางวันประสบความสำเร็จ ดังนี้ คือ

1. โรงเรียนควรได้มีการเตรียมการหาเงินทุนสำหรับการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ล่วงหน้าก่อนเริ่มดำเนินการ เพื่อใช้เป็นทุนในการจัดเตรียมสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินงบประมาณทางราชการ
2. การใช้เงินหมุนเวียนเพื่อนำไปใช้เป็นทุนในโครงการอาหารกลางวันควรจัดให้เป็นระบบ ไม่ควรนำเงินทุนหมุนเวียนมาเกี่ยวข้องกับกำไรหรือขาดทุนจากการบริการอาหารกลางวัน
3. การเก็บค่าบริการอาหารกลางวัน ควรให้เจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวันเป็นผู้จำหน่ายบัตรคูปองแทนการซื้อด้วยเงินสด
4. การเก็บรักษาเงินหรือผลประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวัน ควรจัดเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัย เป็นระบบ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อโครงการควรนำไปฝากธนาคารออมสิน (ถ้าไม่มีธนาคารอาจให้เจ้าหน้าที่การเงินเป็นผู้เก็บรักษาในรูปของคณะกรรมการหมุนเวียนกันเก็บรักษาในแต่ละวัน)

5. การจัดทำเอกสารทางการเงินในโครงการอาหารกลางวัน เช่น สมุดเงินสตก ทะเบียนคุมเงิน ทะเบียนคุมเอกสารแทนตัวเงิน รายงานเงินคงเหลือ งบหน้าใบสำคัญจ่าย ใบสำคัญรับเงิน และหนังสือขออนุมัติเบิกจ่าย เป็นต้น ควรจัดทำให้ถูกต้องตามระเบียบราชการ ชัดเจน และให้เป็นปัจจุบันเสมอ

ประโยชน์ของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียน เป็นผลดีแก่ผู้ปกครอง และเป็นตัวอย่างในด้านการจัดโภชนาการที่ดีแก่ชุมชน หรือบุคคลอื่นทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็น การช่วยส่งเสริมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือเมื่อนักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกส่วนก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่แข็งแรงมีพละนามัยสมบูรณ์ มีสติปัญญาที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

ประภาศรี ศิริจรธยา กล่าวว่า การจัดอาหารเป็นมื้อให้กับนักเรียนรับประทานที่โรงเรียนเป็นวิธีที่ได้ผลดีในการปรับปรุงภาวะโภชนาการของประเทศโดยเฉพาะท้องถิ่นที่อัตรัดขาดขาดแคลน พลเมืองส่วนใหญ่ยากจน และไม่เอากใจใส่ในการปรับปรุงการรับประทานอาหาร

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 80) ค้วน ชาวหนู (2524 : 397) วิลสัน (Wilson 1968 : 110) วิณะ วีระไวทยะ และมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชูปถัมภ์ มีความเห็นในเรื่องของประโยชน์ของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนตรงกัน โดยเน้นที่เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ทำให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ ให้ประโยชน์ทางการศึกษา เด็กจะได้รับประสบการณ์ในการทำอาหารเป็นการฝึกนิสัยการบริโภคที่ดี ช่วยส่งเสริมเด็กยากจนในโรงเรียน ทำให้เด็กได้รู้จักและเห็นคุณค่าจากการทำการเกษตร เป็นการฝึกฝนเด็กในด้านสังคม มรรยาทในการรับประทานอาหาร และได้ฝึกฝนในด้านประชาธิปไตยการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นโอกาสที่จะฝึกหัดให้เด็กคุ้นเคยต่อหลักประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เช่น การเข้าแถวรับอาหารตามลำดับก่อนหลัง และการร่วมมือประสานงานของนักเรียน

สาระสำคัญที่ได้จากการศึกษาเรื่องประโยชน์ของการจัดอาหารขึ้นในโรงเรียน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เป็นการช่วยนักเรียนในด้านการประหยัด เนื่องจากโรงเรียนทำอาหารจำหน่ายโดยไม่หวังกำไร
2. เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
3. ช่วยให้นักเรียนได้อาหารที่ถูกต้องสัดส่วน และพอเพียงหรือได้สารอาหารต่าง ๆ อย่างน้อย 1 ใน 3 ของความต้องการของเด็กในหนึ่งวัน
4. ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา เช่น นักเรียนได้มีความรู้วิชาโภชนาการ จากของจริง และด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง ตลอดทั้งความรู้ทางด้านการทำบัญชีรับ-จ่าย
5. การจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน จะเป็นโอกาสอันดีที่จะดำเนินการสอนวิชาอนามัย ให้ได้ผลทางปฏิบัติ เช่น การรักษาความสะอาด การล้างภาชนะ การกำจัดเศษอาหารและสิ่งปฏิกูล ทั้งยังเป็นโอกาสฝึกหัดให้นักเรียนมีสุขนิสัย เช่น ล้างมือก่อนกินอาหาร เป็นต้น
6. ให้นักเรียนมีความรู้ด้านสังคม เช่น เป็นการฝึกให้รู้จักมารยาทในการนั่งรับประทานอาหาร และรู้จักสังสรรค์
7. เป็นการส่งเสริมให้รักการเกษตร
8. เป็นประโยชน์ในด้านความเป็นประชาธิปไตย เช่น การเข้าแถวรอรับอาหารตามลำดับก่อนหลัง
9. ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม
10. เพื่อให้เด็กได้นำความรู้ไปเผยแพร่แก่ทางบ้าน และชุมชนต่อไป

การวัดและประเมินผลการจัดอาหารกลางวัน

การวัดและประเมินผลการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนจะทำให้ทราบว่า การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน บรรลุผลตามความมุ่งหมายเพียงใด ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการติดตามผลการจัดและดำเนินงานโดยตลอด หากพบข้อบกพร่องจะได้นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดำเนินการต่อไป

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 84) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ตรวจสอบสุขภาพของนักเรียนเพื่อเปรียบเทียบว่าหลังจากการให้อาหารกลางวันแก่

นักเรียนแล้ว นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้นจากเดิมเพียงใด น้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้นอย่างไร โดยเราจะประเมินเป็นระบบ เช่น สามเดือนต่อหนึ่งครั้ง

2. พิจารณาจากการรับประทานอาหารของนักเรียนแต่ละวันว่า อาหารเหลือในถาดมากน้อยเพียงใด ถ้าบริการอาหารที่พอเหมาะแต่เหลือมาก แสดงว่านักเรียนอาจจะไม่ชอบอาหารที่จัดขึ้น

3. พิจารณาจากความกระตือรือร้นของนักเรียนขณะ รับประทานอาหาร

4. การประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม อาจจะจัดทำแบบสอบถามเมื่อหนึ่งเดือนผ่านไป หรือสองเดือนผ่านไป เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

นอกจากนี้ สายหยุด ชมานนท์ และคณะ (2521 : 74) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรได้จัดผู้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนโดยให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน รวมทั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันควรจะได้จัดประชุมหรืออภิปรายถึงผลงานที่ได้ดำเนินการไปอย่างสม่ำเสมอและการประเมินผลจะได้ผลดียิ่งขึ้น หากได้รับฟังความคิดเห็นจากคณะผู้ปกครองของนักเรียนด้วย อาจใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถามหรือจัดให้มีการอภิปรายโดยจัดก่อนการเริ่มโครงการครั้งหนึ่งและหลังจากได้เริ่มโครงการแล้วอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ มีอะไรดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

จะเห็นว่าการประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนทำอย่างละเอียดรอบคอบ จึงจะได้ผลสรุปที่ครอบคลุมรายละเอียด จนสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน และที่สำคัญควรทำทั้งก่อนและหลังการดำเนินงานตามโครงการ การประเมินผลนั้นจะมีประโยชน์ยิ่งขึ้น ถ้าคณะผู้ดำเนินการจะยอมรับผลการประเมินนั้น และยินดีที่จะแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความสนใจ

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

ในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ โดยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึงซึ่งสามารถลดสภาวะทุพโภชนาการของเด็กในวัยเรียนได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเผยแพร่ความรู้ทางด้านโภชนาการอีกด้วย นั่นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหาร

กลางวันในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันส่งผลทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทั้งผลงานการวิจัยหลายเรื่องที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา อันได้แก่ สุดใจ จรุงจิตต์ (2519 : 45-46) สุวพงษ์ ภูมิพันธ์ และทวีร์สมิ์ ธนาคม (2521 : 48) ยุวดี กาญจนรัชชิตี (2525 : 218) อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์ (2521 : 131-134) และ เพ็ญศรี ลักษณะงาม (2527 : 130) ใ้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันซึ่งโรงเรียนต่าง ๆ ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. ปัญหาด้านบุคลากร โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครูในการดำเนินงาน ครูขาดทักษะประสบการณ์ในทางโภชนาการ ครูมีชั่วโมงสอนมาก ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือบุคลากรที่ได้รับการอบรมด้านโภชนาการและมีความสนใจในเรื่องนี้มาก แต่ย้ายไปอยู่ในโรงเรียนอื่น ๆ
2. ปัญหาด้านสถานที่ดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดโรงครัว โรงอาหารไม่มีที่เก็บเครื่องใช้ ภาชนะ มีน้ำใช้ไม่เพียงพอ ขาดพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวในการสนับสนุนการจัดโครงการอาหารกลางวัน
3. ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดวัสดุอุปกรณ์ โต๊ะ ม้านั่ง เครื่องครัว เครื่องใช้ในการหุงต้ม เครื่องใช้ในการบริการ ไม่เพียงพอกับความต้องการ
4. ปัญหาด้านงบประมาณ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดเงิน งบประมาณในการดำเนินงานมีเงินทุนน้อย ได้งบประมาณล่าช้า ขาดเงินทุนหมุนเวียน ประสบปัญหาขาดทุนในการขายอาหาร นอกจากนี้ผู้ปกครองยากจนไม่มีเงินให้บุตรหลานมาซื้ออาหารในโรงเรียน
5. ปัญหาด้านอาหาร ของสดที่ทางโรงเรียนจัดซื้อมามีราคาแพงทำให้ต้นทุนสูงอาหารที่จัดทำขึ้นไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ เช่น เผ็ดจัดหรือไม่ระวังด้านการสุขาภิบาลอาหารไม่สะอาด

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังมีปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการอาหารกลางวัน บางโรงเรียนไม่สามารถจัดซื้อสิ่งของที่ต้องการได้ตามความจำเป็น เพราะต้องจ่ายตามระเบียบ (ยุวดี กาญจนรัชชิตี 2523 : 218) นักเรียนส่วนใหญ่มีนิสัยการ

บริโภคอาหารที่ยังไม่ถูกต้อง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 35-38)

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน นั้น ยุวดี กาญจนันธุ์ (2523 : 218) เสนอแนะว่าควรศึกษาเรื่องหลักการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนให้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของโครงการ วิธีการจัดอาหารกลางวันการประเมินผลโครงการเพื่อจะได้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของการจัดโครงการอาหารกลางวันภายในโรงเรียน จึงจะสามารถเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ส่วนทิพา จันทระคามิน (2524 : 181) กล่าวว่าให้ทางจังหวัดจัดงบประมาณสำหรับบริการอาหารกลางวันและขอความร่วมมือจากผู้ปกครองมาช่วยในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

จากข้อมูลทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน เช่น ความร่วมมือระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน การขาดงบประมาณสนับสนุน และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่ดี ตลอดจนขาดความพร้อมในด้านของบุคลากร เงินทุน สถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และความร่วมมือของชุมชนที่จะจัดดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่ทำให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องจึงต้องเห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน ควรร่วมมือกันอย่างจริงจังในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง